

Politiek noodsignaal uit Karlsruhe brengt netelige kwesties aan het licht

Erosie van vertrouwensbasis onder de muntunie is funest voor de geloofwaardigheid van de samenwerking

Mathieu Segers

Vorige week vroeg het Duitse constitutionele hof aan het Europees Hof van Justitie om een uitspraak over de legitimiteit van het opkoopprogramma (QE) van de Europese Centrale Bank (ECB). De rechters in Karlsruhe hebben ernstige twijfels. De belangrijkste reden: het verdragsrechtelijke mandaat van de ECB. Dit mandaat is in Duitsland altijd gedefinieerd door twee dingen: prijsstabiliteit als hoofdtak van de ECB en het rente-instrument als (enig) instrument om die prijsstabiliteit te verwezenlijken. Kan QE dan wel? Komt het niet te dicht in de buurt van de verboden monetaire financiering?

De vraag uit Karlsruhe is een politiek noodsignaal in de vorming van een juridische exercitie. In het verlengde van de mandaatkwestie liggen namelijk netelige kwesties. Is de eurozone in de vorm die zij aannam tijdens de crisis wel politiek bestendig? Is zij voldoende democratisch?

Dat deze vragen nu via Karlsruhe gesteld worden, is veelzeggend. Ze onderstrepen hoe ver de euroregeringen gaan in het afschuiven van politieke verantwoordelijkheden naar Europese (en Duitse) instituties, die ongeschikt zijn om deze te dragen. Plechtige beloften over structurele hervormingen, begrotingsdiscipline, solidariteit en sociale cohesie mogen niet blijvend afgeschoven worden op ongekozen technocraten. Dat is niet alleen funest voor de binnenlandse geloofwaardigheid van de samenwerking, want politici maken hierdoor op cruciale momenten een hulpeloze gebonden indruk. Het is ook funest voor Europese instituties, zoals de ECB, wiens geloofwaardigheid juist wel vaart bij afstand van de politiek.

Toch is dit hoe de euroredding uitwerkt. Daarom zou het noodsignaal uit Karlsruhe alarm-

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

bellen moeten laten afgaan. Allereerst in Frankfurt, waar de ECB maar groeit en groeit, als crediteur en als bureaucratie. Dit impliceert meer macht voor de ECB ten opzichte van de Europese instituties, de lidstaten en de nationale parlementen. Dat is ongezond. Ook voor de relaties tussen de lidstaten, waarin tijdens de crisis veel vertrouwen geschaad is. Het prille economisch herstel kan dit verdoezelen, maar niet wegnemen. De erosie van de vertrouwensbasis onder de muntunie is fundamenteel. Echt herstel daarvan kan alleen plaatsvinden via politieke daden, transparant gelegitimeerd in de democratieën van de lidstaten. Dit vraagt in de eerste plaats om politiek realisme gepaard gaand met creativiteit, in plaats van om techniek en beleid.

Daarom zou de vraag uit Karlsruhe ook in de Europese politiek een alarmbel mogen doen afgaan. Want hoe cruciaal en koelbloedig Draghi's rol ook

Beloften mogen niet steeds afgeschoven worden op ongekozen technocraten

geweest is, de euroredding hangt uiteindelijk niet op hem en zijn ECB, maar is afhankelijk van de enige echte 'big bazooka' van de euro: de Duitse economie. Zonder Duitse steun was Draghi's 'whatever it takes' immers al snel futiel geweest. De vraag uit Karlsruhe bevat een versleutelde boodschap die precies hierover gaat. De Duitse economie alleen vormt een te smalle basis voor de muntunie. Op zo'n basis kan geschonden vertrouwen niet hersteld worden. Noch in Europa, noch in Duitsland. Want Duitsland mag een gevulde kas hebben, armoede en ploeteren kent het ook, en zelfs in vrij ruime porties. Het Duitse economische succes heeft een prijs. Om de lasten van die prijs, via de ECB, bijvoorbeeld door QE, te verzwaren met de hypotheeklasten van het betaalmesterschap van de gehele eurozone, is onverantwoord gokken met de politieke houdbaarheid van de muntunie in het hartland van de euro.

Dan is het wellicht beter dat de ECB weer gaat handelen volgens een striktere (meer Duitse) interpretatie van zijn mandaat. Het gevolg daarvan zal wel zijn dat de hete hangijzers van vertrouwen en solidariteit opnieuw boven tafel komen. Maar wel in de

politieke arena's die daarvoor bedoeld zijn, in plaats van verstopd in de balansen van de ECB-bureaucratie. Niet makkelijker, wel zuiverder.

Dit is waarom een terugtrekkende beweging van de ECB de absolute prioriteit is van de Duitse Europapolitiek. Maar zoiets zal een hels karwei zijn. En daarom zien de Duitsers de gewenste zelfbeknotting door de ECB het liefst uitgevoerd onder leiding van Bundesbankpresident Weidmann (als opvolger van Draghi). Dat scenario zou in één klap veel eurovertrouwen herstellen in Duitsland. En de Duitsers tegelijkertijd de ruimte bieden om in ruil daarvoor vers vertrouwen en steun te schenken aan het europroject. Maar de tijd dringt en de dynamiek werkt nog andersom. Vier jaar Macron-Merkel is erg kort en Draghi's termijn loopt tot 2019. Vandaar het noodsignaal uit Karlsruhe.

Mathieu Segers is hoogleraar eigentijdse Europese geschiedenis en Europese integratie aan de Universiteit Maastricht en dean van het UCM.